

CANDIDOTA

BY
J. SUBBIAH.

కలియుగదర్పణము.

కలిపాతక నిరసనము!

ఖిలవిదారక చండశాశనము!

సంఘదురాచారముల చక్కగవర్ణించుచు సులభశైలిని నీతిబోధదాయకముగా వ్రాయబడిన అమృతకముల నాటకము. చక్కని శద్యరత్నములు గలవు ఆంధ్రభాషలో యిట్టి గ్రంథమింకొకటి లేవని పలువురచే బొగడబడినది. చదువ నేర్చిన ప్రతివారును చదువదగినది చింతామణి నాటకమును మించియున్నదనుట కేలాటి సందియములేదు. కొద్దిప్రతులే గలవు వెంటనే వ్రాసి తెప్పించుకొనుడు.

చందాదార్లకు రు 0-12-0. ఇతరులకు రు 1-0-0.

వలయువారు:—

శ్రీ బాల భారతీ గ్రంథనిలయము,

చాగలమర్రి, (కర్నూలు జిల్లా)

అనివ్రాయుడు.

పాఠశాలల గ్రంథాలయముల యుపయోగార్థమే
మద్రాసు టెక్స్టుబుక్కు కమిటీవారివలన అప్రూవ్ కాబడినది.

గండికోట

గ్రంథకర్త:

జే. సుబ్బయ్య,

ప్రొద్దుటూరు,

కడపజిల్లా,

శి-వ తూర్పు 5000 వేల ప్రతులు,

శ్రీ బాల భారతీ ప్రెస్, చాగలమర్రి.

1929.

సర్వస్వామ్య సంకలితము.

వేల రు. 0—4—0.

తొలి నుడి.

మామకమిత్రులు జే. సుబ్బయ్యగారు తాము వ్రాసిన ఈచిన్ని పాత్రమునకు నన్ను బీరిక వ్రాయునదియని కోరి. గండికోట సుప్రసిద్ధస్థానము. పెన్నానదిచి నవరోధించు పర్వ తాగమున కట్టంబడిన దుర్గరాజము. కడప జిల్లాలోని ఒమ్మలమడుగు పట్టణమునకు నేటియాళి ప్రదేశము. చుట్టుముట్టుం గల ప్రజులందరకును నిరంతరము రసభరిత శాకములను ఫలములను ప్రసాదించు పవిత్రక్షేత్రము ఇట్టిప్రాంతమును దర్శించుట యే మహాభాగ్యము దర్శించి వర్ణించు తలంపుగొనుట మహత్తర భాగ్యము. తలంపుగొని కవితా ప్రపంచమున విహరించి స్వేచ్ఛమై గానముచేసి యానందంబొందుట మహత్తమ భాగ్యము. ఇట్టి మహత్తమ భాగ్యమును సాధించిన జే. సుబ్బయ్యగారు అభినందనీయులు. వారాయా ఘట్టమున గాంచి నదియు విన్నదియు ఆయా నిమేష పారవశ్యమున బాడినారు. సులభముగా సరళముగా తమహృదయ సంవేదనను ప్రకటించినారు. వినువారలను విందొనర్చినారు. గండికోటం గనువారీ కావ్యసారస్వముం గందురుగాక.

మద్రాసు, }
 ౨౭-౬-౧౯౨౦. } గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు, ఎం. ఏ.,

ప్రార్థన.

శే॥ గీ॥ గడియగడియకు భేదంబు • గలుగఁజేయు
తాలమే నీవో నీజెయా • తాలవగుదో
తెలియరాకుండ జగమును • ద్రిప్పునట్టి
దేవమా నిన్ను నిరతంబు • కలఁతుమదిని॥

మనవి.

శే॥ గీ॥ పద్యములువ్రాయ నిదియె నా • ప్రాథమీయత్న
మగుట దోషంబు లెందఱు • యబ్బరంబె?
పెనలగువారు వీనిని • నిర్దల ; నూతు
నట్టివోవరము లికిమీద • బుట్టకుండ॥

అంకితము.

శాసాదిత్యాంబునిమున్ తెలియఁజేసె • దానంత్రొకష్టింపఁజునె
దాసినాగాదిపద్యముల • మనుచు ననుచు • జోషిలచిక్రాపాథుమనె
జాగుద్యంబునంపిద్యనేర్పిత్వరఁబ • య్యాదామున్ జేసినా
నేతంబుల్ కుమియించునట్టిజనకున్ • నిత్యంబు నేర్పొల్పదన్॥

శే॥ గీ॥ పెద్దసుబ్బయ్య యశుపేరఁబెరియుచున్న
తండ్రిగారి కీచిన్న పో • త్తంబు నేరు
అంకితంబుగ నిచ్చెద • నధికభక్తి
జుగ్రహకు నూలుపోగన్న • చందమునను॥

శే. సుబ్బయ్య,
ప్రొద్దుటూరు,
1—10—21.

అభిప్రాయములు.

తే॥ గీ॥ పుణ్యజాత జే. సుబ్బయ్య • బుధవిధేయ
 భాతృవర మీరు ప్రేమతో • బంపినట్టి
 గండికోట చరిత్రంబు • నాంబినాడ
 రసములొలికెను వాక్యన • రంజులలర
 వీనులను విందొనర్చుమో • విమలశైలి
 మోహనోభావ వైఖరి • మోహనోదయ
 కావ్యకల్పనాచార్యుని • స్వభావవ్యక్తి
 మార్గమునుగొంది పండిత • వర్ణనలకు
 కేడుముద్రంబును ప్రేమయు • గీలుగజేయు
 ఇట్టికోటల గట్టిని • హిందూమత
 ఎక్కివేగుల గొంచెన • త్రొంగిత తీసి
 వన్నెచీన్నల పట్టెనో • వసుధకుండు
 ప్రాసచూపించు మీవంటి • వరగుణలను
 గలదు పేరుప్రతిష్ఠయ • కలముగాని
 కాంతి వైభవమాయువు • శారితదాంతి
 ఈశ్వరుడు మీకు సరితంబు • నిచ్చుగాత॥

పితాపురము, }
 29-7-1920. }

ఇట్లు,
 ఉయ్యోర్ అలీషా.

మహాశయ్యా!

దయాపురస్కరంబుగా బంపిన “గండ్రికోట”ను రెండు
మార్లు నిండువేడుకతో జదివెతిని, పాత్రము మొదటినుండి
చివరవరకు కరుణారస షరణులమై కటికవారి మనసులనైన
కరిగించునదిగా నున్నది. ఈ గ్రంథము గండ్రికోట పూర్వ
వైభోగమును స్మరించు కొనుచు సిరాతోగాక కన్నీరుతో
వ్రాసి రన్నంతగా కవిహృదయ తాపమును దెలుపుచున్నది;
ప్రథమ ప్రయత్నమైనను రసవిషయమున నట్లులేదు. శైలియు
సులభతరమై సర్వజన సుబోధకముగా నున్నది, ఇట్టి శైలి
యలవడుట గ్రంథకర్తల పుణ్యము. ప్రజల భాగ్యము.
తామింకను నిట్టిచరిత్రాత్మకములు, స్థలవైభవములు, విస్మృత
వీరుల చరిత్రములును పద్యరూపమున రచించి ఆంధ్ర సా
రస్వతమును బెంచి యాగ్రధుల కృతజ్ఞతకును ఆంధ్రజనని యా
శీర్వాదమునకును భాజనులగుదురుగాకయని కోరుచున్నాను.

పిప్పర,
17—8—20. }

ఇట్లు విన్నవించు,
మంగిపూడి వేంకటశర్మ.

I read your poem 'Gandikota' with great delight. It is full of feeling and pathos. The style is charming and easy enough to be understood even by boys.

PRODDUTUR	}	(Sd.) P. PARTHASARATHY
25—3—29		IYENGAR, District Munsiff.

The Traditional stories are told in simple style 'understandable' to common people. The author deserves much credit for the pains he has taken to popularise in easy verse old Hindu legends.

GOOTY	}	(Sd.) P. KESAVA PILLAI,
27—10—21		Deputy President Legislative Council MADRAS.

తే॥ గీ॥ తొంటి కలిమియు నిప్పటి • దుస్థితియును
 గడిగి కన్పులకెదురె న • కరణిరుచులు
 దండిగను దేట మాబల • గండికోట
 గడుస్వభావోత్తిః జత్రించి • బెడగుదాల్చు
 దెనుఁగు కబ్బములకు పన్నె • దెచ్చినావు
 క్రొత్త రీతిగ నచ్చొత్త • పొత్తమింక
 ప్రచురయోగ్యము సుబ్బయ్య • బండితార్వ
 కవన శక్తియు వరిల్లు • గాకమీకు॥

కోరంక కుప్పుస్వామి,
 Deputy Collector,
 JAMMALMADGU.

తే॥ గీ॥ అరయ నీకిది ప్రథమ ప్ర • యత్నమనుచు
 దెలియరాకుండు ననవద్య • లలితధాటి
 నున్నరీతిగఁ దత్తద్రు • సోచితముగఁ
 దేట తెనుగున శ్రీనంది • కోటచరిత
 ముందముగఁ జెప్పి మిక్కిలి • కళకితము
 చేసి పితృభక్తుడనగఁ బ్ర • సిద్ధిగంటి
 వన్న! జొన్నలగడ్డ ను • బ్బన్న! యిల్లు
 సుసకవితఁ భవంపుమీ • భరతమాల॥

Cuddapah

7-7-21.

(Sd. KATPA, SHESHA
 SASTRY,
 Sanskrit Pandit
 Municipal High School
 CUDDAPAH.

ఓ జే. సుబ్బయ్య కవిగారా?

మీ “గండికోట” ప్రత్యక్షరమ ను జదివినాడను.
చక్కఁగానుండి మీ భావ్యభివృద్ధికి సూచక మగుచున్నది.
గ్రహింపుడు.

(Sd.) చెళ్లపిళ్ల - వేంకటశాస్త్రి

శతావధాని.

అయ్యా!

మీ “గండికోట”ను జదివినాడను. అయ్యది ఆబాల
గోపాలము తెలిసికొనునటుల సులభ కైలిని వ్రాయబడినది.

(Sd.) గుత్తి లక్ష్మణరెడ్డి.

27—10—21.

ఉ॥ నీదగు గండికోటకృతి • నేనుసమగ్రము వింటి చిన్న గీ
తాదృతిఖ్యాతమై లలితమై మితమై హితమై మనోజ్ఞమై
మోదదమై ప్రశస్తమయి, పొల్పయి నీతిదమైరహించెడిక
సోదర దేశభక్తిగుణ • శోభిత జొన్నలగడ్డ సుబ్బయ్యా!

సీ॥ చూడగోరియె నీవు • వేడుక నఖులతో

దద్గండికోటకు • దరలితయ్య

అయ్యైవిశేషంబు • లరయుచో నడుచుచో

నుమ్మలింపుచుఁ దల • యూచితన్న

అన్నాటి పగులురే • యాత్మలోదాని

విశేషహైన్యతలఁ జ • ర్చి చితభృ

ఆబ్బురపడి చిన్ని • కబ్బంబువిరచించి

ఘనమైన యొకనీతి • గరపితనఘ

తే॥ గీ॥ నీవుగను గండికోటను • నేను గంటి

నీయొసర్చు సుకృతమునే • జేయనేతి

నాదుతమ్మ నానాయన • నాదు మిత్ర

భళిర జొన్నలగడ్డ సు • బ్బయ్యసుకవి॥

చెమికెల - చెన్నారెడ్డి,
పల్లవాడు.

—

గండికొట పాత్రములకు యీదిగువ నమూనావర్చిన
అఫీసర్లు సిఫారసుచేసియు, తెప్పించియు గ్రంథమున కమూల్య
మైన సాహ్య మొనరించియున్నారు.

కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం, వెస్టు గోదావరి
మున్నగు జిలాల డిస్ట్రిక్టు యెడు కేషనల్ అ ఫీసర్లు తమ జిల్లాల

లో యెలిమెంటరీ స్కూళ్ళలోను, పుస్తక బాండాగారముల
లోను, వుపయోగించుటకు సిఫారసు చేసి యున్నారు.

కడప, బళ్ళారి, కర్నూలు, వెస్టు గోదావరి, యీస్టు
గోదావరి, క్రిష్ణా మున్నగు జిలాల డిస్ట్రిక్టు యెడు కేషనల్
కౌన్సిలువారు తమజిల్లాలలోని పాఠశాలలకు తగిన పాత్ర
ముగ సిఫారసు చేసియున్నారు.

ప్రాద్దుటూరు	తాలూకాబోర్డు	75	ప్రతులు
రాజంపేట	డిటూ	40	డిటూ
జంబులమడుగు	డిటూ	40	డిటూ
బద్వేలు	డిటూ	48	డిటూ
అనంతపురం	డిటూ	135	డిటూ
ధర్మవరం	డిటూ	14	డిటూ
మదనపల్లె	డిటూ	250	డిటూ
కర్నూలు	డిటూ	10	డిటూ
రాయచోటి	డిటూ	100	డిటూ
నరసరావుపేట	డిటూ	8	డిటూ

ప్రాద్దుటూరు ముమునిసిపల్ కాంఠీలు 12 డిటా

కడప డిటా 16 డిటా

నెల్లూరు డిటా 13 డిటా

చిత్తూరు డిటా 6 డిటా

తాడివర్తి డిటా 8 డిటా

కర్నూలు డిటా 10 డిటా

బెజవాడ డిటా 4 డిటా

ఆదోని డిటా 5 డిటా

బళ్ళారి డిటా 13 డిటా

గుంటూరు డిటా 7 డిటా

బనగానిపల్లె స్టేటు డిటా 24 డిటా

ఉపాధ్యాయుల ఆసోషియేషన్

సెక్రటరీ పెద్దతిప్పనముద్రం

5 డిటా

మున్నగువారు గండికోట పొత్తములను తెప్పించి పాఠశాల లో 4, 5 తరగతులలో నాన్ డిటెయిల్డ్ పోయెట్రి పఠనీయ గ్రంథముగ సిఫారసు చేసియున్నారు. కొన్ని పాఠశాలలలో నాన్ డిటెయిల్డ్ పోయెట్రి పఠనీయ గ్రంథముగ 4, 5 తరగతులకు పెట్టియున్నారు.

మ న వి .

మహాశయలారా!

మా గ్రంథనిలయము నూతనముగా స్థాపితపబడియు,
తొల్దొలుతనె మాదత్త మండలములో నుండు సుప్రసిద్ధ
స్థలములలో నొకటగు “గండికోట”ను బ్రశంసించి వ్రా
సిన యీ చిన్ని పోత్తమును మా అనుబంధ గ్రంథమా
లలో ప్రథమ గ్రంథముగా బ్రకటింప గలిగినందులకై
మిక్కిలి సంతసించు చున్నాను. గ్రంథముచిన్నదైనను
ప్రశస్తతను, బట్టి మూడు పర్యాయములు అచ్చె
నందులకు గర్వింపఁదగియున్నది;

చాగలమర్రి,
డి. 1 జూలై 1929.

ఇట్లు,
యం. రామసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠి,
సంపాదకుఁడు.

గండికోట .

తే: గీ॥ గండికోటరో! ఘనతను • గాంచినావు
పేరు ప్రఖ్యాతి కెక్కఁగ, • బెరిగినావు
కడప జిల్లాకుఁ గీర్తినిఁ • గలుగఁ జేయు
చున్నదానవు కొండపై • నున్న నీకు
బల్లెలట్లుండ నే పెద్ద • పట్టణంబు
సాటియగునె ; నీకంటెను • మేటియగునె
చుట్టు కోట తోడనె నీవు • పుట్టినావు
కోన లున్నవి నీలోనఁ • గోట్లకొలది
నీటి బావులు కోనేళ్లు • నీకుగలవు
పారుచున్నది “పెన్న” నీ • ప్రక్కలోన
ఫలము నిచ్చును భూమిని • ప్రజల కెల్ల
బాటు పడువారు పుట్టిరి • కోటయందు

వారు లుండిరి నీలోనఁ • బేరువడిసి
 రాజు లుండిరి ముప్పొద్దఁ • రణముఁజేయ
 బేరు లుండిరి కోట్లకు • బేరమాడ
 కాపుఁ లుండిరి తమశక్తిఁ • జూపుటకును
 కాల దోషంబె కాకున్నఁ • గాననగునె
 పాడు పడిన గృహంబు లే • ప్రక్కజూడ?

* * * *

కోటరో? చూడు నీవెంత • పోటరివియె
 ఎట్టి శిల్పకారులు నిన్ను • గట్టినారొ
 గాలి వానకుఁదడిసియు • కూలిపోక
 నేటి కున్నావు నీపెంపుఁ • జాటిచెప్ప
 శూరులెందరొ నిఁగాచు • కారణమున

20

ప్రాణములఁ బాసి స్వర్గానఁ • బాడినారు
 పీరు లెందరొ నిఁబట్టు • వేడ్కతోడ
 వచ్చి తమ ప్రాణముల నీకు • నిచ్చినారు
 కాల దోషంబు పట్టిన • కారణమున
 నీమహాన్నత్య మంతయు • నామమాత్ర
 దీపితంబై కన్నీరు • దెచ్చెమాకు

* * * *

రాజసాధమ! నీదగు • రాజనంబు
 చూచు భాగ్యంబునకు మేము • నోచలేదు

30

మొండిగోడల తోడనే • యుండినీవు
 చెప్పుచున్నావు పూర్వపు • స్థితీయు గతియు
 ఎట్టి రాజులు నీలోనఁ • బుట్టినారో
 ఎట్టి వైభవ మందిరొ • యెవరికెరుక
 కాల వై పరీత్యమునకుఁ • గలదెయడ్డు
 గొలువు దీటిన రాజులు • వెడలిపోవఁ
 గోతిరాజులు నీలోన • గొలువుదీటె.

* * * * *

కోటగోడల యెత్తును • దాటినట్టి
 పెద్ద గాలిగోపురముతో • ముద్దులొలుకు
 నీవు మాధవ రాయల • దేవళంబ

40

పూజలందుచు నెందఱు • బ్రోచినావో
 ఎందరు నినుగొలిచి ఫలం • బందినారో
 కాల ధర్మంబు నాపఁగ • వీలుగాక
 నీదు రాజులు నినువీడి • నేలగలియఁ
 దుదకుఁ గటకటా మొగలాయి • దొరతనాన
 గోవులక బట్టి నీలోన • గొంతుగోయఁ
 దూటు పొడుచుక దేవుఁడు • తొలగిపోయె
 నేటికినిగూడ గోడకుఁ • దూటుగలదు
 మాధవస్వామి చేరెను • మైదుకూరు
 అర్చనాదులనచ్చట • సండునాఁడు

50

భక్తసులభుడు మాధవ • స్వామిలేక
పురుగు పుట్రలు చేరె నీ • పొట్టయందు
* * * *

భవనమా! ఎంత దురవస్థ • వచ్చెనీకు
నిన్నుఁజూడఁగన్నులనిండ • నీరువచ్చు
ఉండినాడు నీయందొక్క • యోధవరుడు
కయ్యమనఁ బెండ్లియనియెంచు • ఘనుడతండు
వచ్చి రణరంగమునఁ దాను • జొచ్చెనేని
వైరి వీరుల గుండియల్ • వ్రక్కలగును
నిలచి యతనితోఁబోరంగ • నలవియగు నె
కాల మతనినిఁ దనలోనఁ • గలుపుకొనగఁ
గదన మందున నతడింకఁ • గానబడడు
అట్టివాఁడు నిన్నువిడిచి • పెట్టిపోవ
గబ్బిలంబులు చేరెన్ • గర్భమందు.

60

* * * *
ఇచట నుండిన యయ్య నే • ర్పించుచుండఁ
జదుపు సాములు మున్నగు • సకలకళలు
అతని శిక్షకు లోనై న • యఖిలజనులు
యుద్ధవీరులై పోరి ని • న్నుద్ధరించి
కాల వశమున వారలు • రాలినారు
లేనివారు వారు మరపు • రానివారు

70

* * *

ఇచట నీయింటి లోనున్న • యిగురుబోణె
 కైర్య శౌర్యంబు తెన్నంగ • దరమె మనకు
 వీపు గాయంబుచేసుక • వెడలివచ్చు
 నాథుఁజూచిన తోడనే • నవ్వితాను
 కత్తిడాల్ వట్టి పోయెను • గదనమునకు
 తనదు వెనువెంట విచ్చేసి • యనియొనర్చి
 మగడు చచ్చుటఁజూచియు • బెగడు వడక
 చేయుచుండిన యుద్ధంబుఁ • జెప్పనగునె?
 డాయకుండిరి గదయామె • ధాకకోడి

70

వచ్చి యీమెచేఁజచ్చిన • వారెకాని
 నొచ్చి పారిన వారిని • నుడువనేల?
 పగర నెల్లర నీరీతి • భంగపరుపఁ
 దాళఁగాలేక వారట్లు • తరలిపోవఁ
 జాన రణరంగ మందునఁ • గానబడదు.
 కాలమాసన్న మగుటచే • గత్తి నేల
 బాతి పనితీరి యద్దాని • పైననొరగి
 చచ్చివిభుఁగూడ స్వర్గంబు • జొచ్చినపుడె
 చచ్చిబ్రతికినదాయె న • చ్చరిత మనకు.

80

* * * * *
 చూడుఁడి యింటిలోనున్న • శూరుడొకడు
 లక్ష సేయు ప్రాణంబు ని • ర్లక్ష్యపెట్టి

యడ్డ పడినాఁడు పగతుర • నాపినాఁడు
కాచినాఁడు రాజు నిరుకు • కనుమలోన
తేర్చినాఁడు స్వామియుణంబు • దీర్చినాడు
అట్టివాని గృహము దీని • తట్టుఁజూడు
బొమ్మజముడులు దీనికి • సొమ్ములగుచు
మాటుజేయుచున్నవిగావె! • నాటికథను

* * * * *

కోట దర్వాజ యొద్ద యీ • చోటుజూడ
వహ్వా! యిచ్చటనమ్మిన • బంటొకండు
రేయి మేల్కొని గోటను • గాయుచుండె
వాని కతమున నెల్లరు • మేనుమరచి
హాయిగా రేయిగుండెపై • జేయవైచి
నిదురఁ జెందంగఁగల్గిరి • నిమ్మళముగ
నన్నిప్రాణములుండిన • వతనిచేత
ద్రోహ మనుమాట యతనికిఁ • దోచదెప్పుడు
రాత్రియందు హఠాత్తుగాఁ • శత్రుసేన
వచ్చినను జూచి లేశంబు • భయములేక
అచటి యాంజనేయులఁదన • యాత్మదలచి
యొక్కఁడే వారినందర • నుక్కడంచి
ప్రజల ప్రేమకుఁ బాత్రుడై • పరగినాడు
కాల మాతనిపాలికి • గాలమగుడు

కోట వీడి వాడెచటికో , దాటినాడు
అట్టి వీరుడు పుట్టిన • పట్టునందు
బుట్టినవి చూడు జిల్లేషు • చెట్టులార!

*

*

*

కోట ముందర నున్నట్టి • కోనకడన
కలదు“కారింజ” (Spring) చూడంగ • వలయునేని
చల్లగాలి బాపునుమన • శ్రమలనచట
జిన్ని జలయంత్రముక్కటి • చెన్నుమీరు
ఎగురు చుండెను జలమెప్పు • డెంతోయెత్తు
“ఇట్టిజలయంత్రము జగతి • నెచటలేదు
ముత్యములురాలుటనుజూడ • ముదము గలుగు” 120

అనుచు వ్రాసిన పెద్ద బం • డచటగలదు
పెద్దపసుపుల యనియెడు • పేటజేర
గొట్టములగుండ నానీరు • బెట్టినారు
కాలగతి యలంఘ్యముదాని • గడవదరమె
కొట్టుకొనిపోయె“కారింజ” • మట్టుకడకు
బూడినవిరాతి గొట్టముల్ • భూమిలోనె
చూడనగునేడువానినా • చోటునందు.

*

*

*

*

*

వీటిప్రక్కన నుండెడి • కోటమీద
కెక్కిచూడంగసామంత • నృపులుతెచ్చు
కానక గుట్టము లేనుగుల్ • కానబడును

అనుచులోగడ జనులను • కొనుటెగాని
 నేడుమనమెక్కి యాతీతి • జూడగానె
 కనఁబడు సరుకుఁదెచ్చెడి • గార్దభములు
 చిన్న దోమలవలె మన • కన్నులకును
 ఏటిలోపల నునిటు • నేగుచుండు

* * * * *

ఏటి గడ్డన నుండెడి • కొటచెంతఁ
 జిన్ని గుహయున్నదిమిగులఁ • జిత్రముగను
 ప్రజలు దాని నిప్పుడు దొంగ • పడవ యొడ్రు
 అందు దాగియుండిన వారి • నరయరాదు
 వారు నితరులఁ జూడంగ • వసతికలదు 140
 చోరుఁడొకడుండెఁబూర్వ • మచ్చోటునందు
 వానిసతియుండెఁదోడుగా • వానితోడ
 పగలు పులిజూద మెప్పుడు నే • దిగులులేక
 యాచుచుండిరి కాలము • పాడుసేయ
 నాడినగురుతు నేటికి • జూడవచ్చు
 బ్రాద్దు గ్రుంకిన నూరిలో • పోయివారు
 దొంగ తనమునఁ బ్రజలను • దోచుచుండ్రు
 దొఱకుచుండెను వారికి • దోపుచాల
 దొఱక కుండిరి వార లె • వ్వరికినైనఁ
 బట్టవలెనని తాఱిదు • పుట్టుచుండు 150

చేయవలె దొంగతనముని , చేయుచుండ్రు
 చేసిరొకరాతిరి రాజింటఁ , చేరివారు
 దొంగతనము, నృపునిచేతి , యుంగరముచు
 గడియలోనెత్తి యెపరీకిఁ , గానఁబడక
 వచ్చినారువారుగుహలోఁ , జొచ్చినారు
 కాలగతి వారి పాలిటఁ , గలసిరాక
 కండె దారము వారితోఁ , గలిసిరాఁగ
 తెలియఁబడె వారు దాగిన , స్థలముప్రజకుఁ
 జిక్కి తమరాజు చెప్పిన , శిక్షనందఁ

ద్రాదు వారిమెడల చుట్టు , తగులుకొనఁగ
 శివశివా! యనియటవ నా , యువ్రలుపోయె
 నట్టిగుహలోన మనమిప్పు , డరయగలము
 చిటుతపులి తినివిడిచిన , శిరముకాళ్లు.

160

*

*

*

ఉండె నిచ్చట దొమ్మర , యువతియొకతె
 దొమ్మరాటలో పేరొందె , దొరలయెదుట
 రెక్కలకు చేటలనుగట్టి , యెక్కిగడను
 నాడుచుండి యట్లనెతేచి వ్రాలెతాను
 పక్షివలె ప్రక్కనొకచిన్న , పల్లెచెంత
 నేలతేడు దొమ్మరదాని , నేలయనుచుఁ
 బెట్టెపేరుపల్లెకు దాని , పేరునిల్వ

170

నదియె దొమ్మర నంద్యాల , యయ్యెనేడు
 కాలగతి దానిదువ్వారు , కడకునీడ్వ
 నాడజొచ్చెను దొమ్మర , యాటలచట
 నెక్కిగడపైన మఱచెను , మ్రొక్కసభకు
 దుష్టుడెవ్వడో యదియొక్క , దోసమనుచుఁ
 జేలఁజేసెగడను మంత్ర , చేష్టచేత
 దానఁ బోయెను దొమ్మర , దానియనురు
 “పురమఃజిల్లెళ్ళుమల్లెలు , మొలచిత్వరగఁ
 బాడుఁజెందు” నంచామె శా , శంఖునిచ్చెఁ
 బాడు పడిన యాయూరును , నేడుమాడ
 మదికిరాకున్నె యాచాన , మనకునకట.

180

*

*

*

కోటలో పీఠచావడి , గోడవెనుక
 పెట్టఁబడినఫిరంగి! నీ , తట్టుజూడ
 మదికివచ్చునుగాదె నీ , మహిమమాకు
 చంపితివి వేనవేలుగా , శత్రుచయము
 వడఁకిరి పగవారలు నీవు , వాఁగుచుండ
 నదరుచుండెను భూమి ని , న్నంటుబెట్ట
 నట్టినీబలంబెల్లను , మట్టిఁగలయ
 నుదుతపిల్లలు నీపైన , నరుకుచుండు.

*

*

*

కోటనడుమ నెయుం డెడి • చోటునండు

190

గట్టిన మశీదు వర్ణింప • గలమె మనము

ఏమి యాయందమాచంద • మెచటనైన

చూచువారమె? దానికి • నోచినామె?

చూడవలెనన్న ఢిల్లీలో • జొచ్చిచునము

చూచి “జమ్మా” మసీదును • జూచిచూచి

కాంచగలిగిన భాగ్యంబు • గందుమహాహ!

ఉన్నతంజైన స్థితిచెడ నో మసీద!

చేరినీలో! “నమాజును” • జేయువారు

కానబడరు వారెచటికి • గదలినారొ

గాలమేవారిగోరీల • పాలుచేసె.

200

నట్టివారిని గోల్పోయి • నట్టిసికు

నల్లుకొనియెను పల్లెరు • లెల్లయెడల

* * *

కలదుగా? మసీదుకడన • కణజమొకటి

మందుగుండు సామానుండె • ముందుదాన

నాంగిలేయులు దానినే • దాశ్రయించి

పెద్ద బంగారమార్పిరి • వింతలెసగ

నందు విశ్రమించినయెంతో • హాయిగల్గు

“స్ప్రింగు” మంచాలు కలవందు • చేరిమానముల

ఎందుగాంచని సౌఖ్యంబు • నందగలము!

పక్షులచట నేడు సుఖము • బడయుచుండు

210

*

*

*

చిన్నగుట్టపై నెంతయో • చిత్రముగను
 గట్టబడిన దేవళమ! నీ • తట్టుజూడ
 వచ్చు కన్నీటినాపగ • వశమెచెప్పుమ!
 నిలిచియున్న నీస్తంభాలు • నేడుచూడ
 గనబడును నేడవి మలచి • కట్టినట్లు
 ఎట్టులుండెనో నీదేవు • డేమొగాని
 ఎట్టులుండెనో నీరథ • మేమొగాని
 ఎట్టులుండెనె తిరుణాళ్ల • వేమొగాని
 చెప్పగలవారు కలరేమొ • చెప్పవమ్మ!
 పగులగాఁ గొట్టబడిన యీ • ప్రతిమచెప్పును
 రంగరంగవైభవుని శ్రీ • రంగనాథు
 పారవేయబడిన కంచు • తేరుచెప్పును
 చెరువునందుండి; నీకైన • చెరువులెల్ల
 పాడుపడిన ప్రాకారముపు • గోడలన్ని
 మదికిలేచ్చు నీతిరుణాళ్ల • మహిమమాకు
 కాలదేవత నిన్నిట్లు • కన్నుమూసి
 ఎంత సంతోషపడియెనో • యేమొగాని
 నూపలేదయ్యె నీదగు • మహితకీర్తి.

*

*

*

220

రామబాణపు బురుజు! నీమోముజూడ
 నేలబడకున్నె నెత్తిరు • మాలుజారి
 కాల్యంగ ఫిరంగినీపైన • నిల్చివారు
 పారుచుండెను పదిమైళ్ళ • పైనిగుండ్లు
 ఎక్కిచూడక కనబడు • నెంతయేని
 వన్నెచిన్నెలబ్బిన యేటి • వైభవంబు
 పారుచున్నది దృష్టియే • ప్రక్కజూడ
 గాలమహిమను త్రోయంగ • జాలకేవు
 సడలినావు నిన్నెక్కువా • రడలునట్లు

230

* * *

రాతిచెఱువను పేరిట • రమ్యమైన
 చెఱువ నినుజూడ గన్నీరు • దొరలకు
 కోటమూలను నీవుండి • కోట్లకొలది
 ప్రజకు జీవనాధారమై • పాటుచుండి
 యిచ్చితివి పైరుపంటల • భీష్మమొసగ
 కాచితివివారి నిక్కట్టు • కాలమందు
 నీదుకతమున వారెంతో • నిర్భయముగ
 బోరగల్గిరి పరరాజు • పోరునల్ప
 వచ్చితమ కోటముట్టడి • వైచినపుడు
 కోటలోపల సామగ్రి • కొఱతలేక

240

శక్తి జాటుట నీకటా • క్షేమునఁగాఁబ!
 అట్టిదానివి నేడెట్టు • లైతివమ్మ
 నిలిచి నీ నీరుఁగొనువారు • నేడులేరు
 జలక మాడరు నీలోన • జనులుచాల
 పాచిపట్టిన నీనీరు • వాడుకొనరు
 అందుకఠమున దమకెట్టి • హానిలేక
 పాము విసపు పురుగులు నీపట్టజేర.

250

*

*

*

పోవునము మఱికోనకు • భోగవరికి
 నాలుగుమయిలు లదియుండు • నడిచిపోవ
 సతిభయంకర మైనట్టి • యడవికలదు
 క్రిక్కిరిసి చెట్టులెప్పుడు • కిట్టుమనును
 సూర్యకిరణము లచ్చట • జొరగబోవు
 మెల్ల మెల్లన వీచును • చల్లగాలి
 మదికి నిరతము సంతోష • మొదవజేయు
 నద్దిమ్మగయావినోదార్థ • మైనచోటు
 నేడువేటాడు వారల • జూడఁబోము
 ప్రాద్దుకుంకినచో నుండు • బులులభాధ
 యనుచు నేటికి నెవ్వర • య్యండబోదు
 శూరులును రాజులునులేని • కారణమున

260

త వ్య ర లో వె లు ప మ ను .

(Hail Swaraj From Jail.)

బందిగము లున్న వే దేశభక్తులకును.

గ్రంథకర్త.

జే. సుబ్బయ్య, ప్రొద్దుటూరు.

వెల రు. 0—4—0.

ఈ పాత్ర మునకు శ్రీయుత చెళ్ళపిళ్ళ వేంకట శాస్త్రి
శతావధానిగారు తొలిపలుకు వ్రాయుటయే గ్రం
ప్రాశస్త్యమును వేయినోరుల వెల్లడించుచున్నది.

తొలి పలుకు .

ఈ చిన్ని పాత్ర మును జే. సుబ్బయ్యగారు రచించి
నాకడ కంపిరి. ఇది యాంగ్లభాషలోని కథయనిగూడ గ్రంథ
కర్త నాపేరవ్రాసెను. ప్రస్తుత దేశభక్తులకిది కంఠాభరణము
కావలయునను నుద్దేశముతో, గవి సులభశైలి నాంధ్రీకరించి
స్థూల రచనవలన దెలియనయ్యెడిని. వ్యాకరణాది దోషములు
లేక కవనము సులభశైలి గలిగి యొప్పుచున్నయది. ఇంతే
దీనినిగూర్చి సంగ్రహముగ నా వ్రాయు విమర్శనము.

(Sd.) చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి,

శతావధాని

రయితో మొదలు రాజువరకు అందరు ఈ పాత్తమును
చదివి తలయూచి మెచ్చియున్నారు. అభిప్రాయములు.

Dear Mr. J. Subbaiya.

Your little poen on the wails of Desa-
bhaktas adopted on the lines of Byron's well
known lines "Prisoner of Chillon" has im-
pressed me very much. I must congratulate
you on the facile flow of your language which
gives to the poem such a charm and pictorial
reality that even a busy person can derive a
consolation from it. The metre you adopt
siuts the purpose well and lends itself to all
the graces of your diction. The following
lines appeal to me as the finest poetic
reflection.

... .. సందుగుండ
మాలు సూర్యుని కిరణములు దోచుచుండె
గయిదులోబడి యవికూడఁ గందినట్లు ॥

(Sd.) P. PARTHASARATHY,
District Munsiff
PRODDUTUR.

శ్రీయుత దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్య, బుద్ధపురాణ
గ్రంథకర్తగారి అభిప్రాయము.

“బండిగములున్న వే దేశభక్తులకును” అను మీచిన్ని
గీతమాలికను పరిశీలనాత్మక బుద్ధితోబఠించితి. నేటి జాతీయ
భావ శూన్యమును, క్లిష్టశబ్దప్రోక్తమును, అగు ప్రబంధభావ
కవిత్వ విధానమును, దిరస్కరింపుచున్నదో యన్నట్లు, రా
ష్ట్రీయ భావోద్దీపితములగు, తమగీతములు, యెట్టి స్వార్థాంధ
దేశ ద్రోహి హృదయము నందైనను “జననీ జన్మ భూమిశ్చ
స్వర్గాదపిగరీయసీ” యను జాతీయతా, తారకమంత్రమునుఁ
బ్రతిధ్వనిత, మొనరింపుచున్నయది. నవ్యనాగరికతా ప్రపంచ
గగనమున, సుధాకర బింబ సదృశముగ, వెలుగుచున్న స్వా
శాంత్యమునుఁగూర్చి జీవకళ, లుట్టిపడఁజేయునట్టి కైతనల్లఁగలి
గిన కవికుమారులకై, భారతమ్మ, భారతినీఁగూర్చి, తప
మొనరింపుచున్న యీ దినములలో మీరు దేశభక్తిని, స్వే
చాన్పుర క్తినిబ్రసాదించునట్టి గీతముల గానమొనరింపుచుండు
తెంతయు ప్రశంసాపాత్రము. మీ యీగీతమాలికలో గోచ
రించిన ప్రధమ విశేషము స్వభావసిద్ధమగు సరళశైలి. ద్వితీ
యము జీవితోద్ధారకమగు రాష్ట్రీయభావము. తృతీయము
కర్మ యోగ సూత్రాను సరణము. దయామయుండగు శ్రీ
బుద్ధప్రభువు కవి కుమారులగు మీకు చిరానంద సౌఖ్య ప్ర
శాంతులఁ బ్రసాదించినీచే నాంధ్ర భారతీ సేవను విశేషముగా
గావించుగావుత.

శే॥ గీ॥ శైలితేలిక భావంబు , చాలకలదు
 చదువువెంటనే యర్థంబు , మదికిఁదోచు
 గబ్బమిట్టిదివ్రావయంగ , నబ్బరంబు
 “బందిగములున్న వేదేశ , భక్తులకును”
 అనుటలో శోక్తియైముందు , పనికివచ్చు
 శాంతమునకుండునత్యంత , శక్తిఁజూటు;
 జిన్నవారికి నోరూరఁ , జెప్పఁగలుగు
 కెతకెంతయు మెచ్చితిఁ , వ్రీతితోడ

(Sd) K. Kuppuswamy,
 Treasury Deputy Collector
 Cuddapah.
 8—5—28

Dear Sir:—

It is with much pleasure that I have
 Read your books “Gandikota” and “Hail
 Swaraj from Jail” The two books are written
 in a clear and lucid style and afford unmista-
 kable indication of your poetic talent and
 imaginative thinking. I have no doubt they
 will be much appreciated by the public for
 whose bonifit they are intended.

Yours Sincerely.
 (Sd) A. Venkata Ramaiya,
 District Judge
 14—4—26
 Cuddapah

నయ్యో! వ్యర్థమైపోయితే • యకటనేడు.

*

*

*

నాగదరిజూచి కోటకు • నేగవలయు,
 జూడుడితోట లివియెంతో సుందరములు
 పసుపు విరివిగా నిచ్చట • బండుచుండు
 మొక్కజొన్నలు పండును మిక్కటముగ
 బండుచుండే బాగాకెప్పు • దండిగాను
 నిమ్మజామలతోటలు • నిండియుండు
 నరటిపండ్లు సీతాఫలా • లధికమిచట
 గండగడ్డల కేలాటి • కఱవులేదు
 తోయగుమ్మడికాయలు గుట్టలుపసు
 గూరగాయల కెప్పుడు నే • కొడువలేదు
 చెట్లచేమల వర్ణింప • జేతకాదు
 నీటివసతి కేసలమును • సాటిరాదు
 అందుకే మునులిచ్చట • నహారహంబు
 తపముజేయుచుదామెంతో • తనిసినారు
 కాలగతివారినికొగూడ • గడకుద్రోయ
 దపసుచాలించి యెచటికో • తరలినారు
 చివుకపిట్టలు తపమిప్పు • చేయుచుండు.

270

280

*

*

*

కాలమా! నీవుచేయని • కార్యమేది
 చేయుచున్నావు చేయుదు • చేయగలవు
 లక్షకథికారి గడియో • భిక్షకునిగ
 భిక్షుకుని లక్షకథికారి • తక్షణమునఁ
 జేయుచున్నావు చేయుదు • చేయగలవు
 నీదుమహీమంబు వర్ణింపఁ • గాదుమాకు
 బాగుబ్రతికిన దేశాలఁ • బాడుజేసి
 పేరులేని దేశములకు • బేరుదేగ
 కాలమా!- నీదుకృత్యంబు • గాదెచెపుమ!
 కాలమా! నీదునృత్యంబు • గాదెచెపుమ!!
 కాలమా! యింత సత్యంబు • గాదెచెపుమ!!!

మా మిత్రులగు చాగలమర్రి శ్రీ బాలభారతీ గ్రంథ
 నిలయమువారు మూడవ రత్నముగా యీగ్రంథమును బ్రక
 టింపదలచియు, సగమచ్చగుటతోడనే అచ్చాఫీసువారు గడ
 గడ లాడినందున గ్రంథనిలయమువారు ప్రచురింపమానిన
 గ్రంథరాజము. ఈ పోత్తమునకు రు. 0-4-0 అడ్వాన్సుతో
 ఆర్డరిచ్చి తపాల ఖర్చునకై 0-1-0 బిల్లబంపు ప్రతి యొకరికిని
 (Hail Swaraj from Jail) “బందిగము లున్నవే దేశ
 భక్తులకును” అను గ్రంథముచితముగ బంపబడును.

గండికోట పోత్తమును తమ స్కూళ్ళలో 4, 5 తర
 గతులకు నాణ్డిటెయిల్లు పొయెత్రి శతనీయగ్రంథముగ పెట్టి
 యున్నామని తెలుపుచు గండికోట పోత్తములకు 6 కు మిం
 చిన ఆర్డరు బంపు ప్రతి ఉపాధ్యాయునికిన్ని నిశా న్వేషణ
 పోత్తము ఆర్థ కరీదునకు బంపుటయేగాక నాలుగు అణాల
 వెలగలిగిన నాలుగు టిక్కెట్లు బంపబడును. వాటిని నలుగు
 రికి అమ్మిన పోత్తము మిగులుటయేగాక తాను పోత్తమును
 కొనిన రు. 0—8—0 లకును మఱియొక రు. 0—8—0
 లాభముగడింపవచ్చును. టిక్కెట్లు విక్రయించుటకు వీలుగాని
 యెడల నిశాన్వేషణ పోత్తము చినగకుండా చదివి మంచి
 స్థితిలో మా నాలుగు టిక్కెట్లతోటి రు. 0—1—6 పోష్టేజి
 బిల్లలతో వాపసుబంపినచో రు. 0—4—0 వెల
 గలిగిన గండికోట 2 ప్రతులు బదులుగా బంపబడును వాటిని

ప్రొఫెసరుటర్ :
డి. కమిషన్ వజన్సి
హోమ్స్ పేట, - ప్రొద్దుటూరు.

వెలువడనున్నది.

నిశాన్వేషణము.

గ్రంథకర్త :
జే. సుబ్బయ్య, - ప్రొద్దుటూరు.
వెల రు. 1—0—0

గండికోట పోత్తమును తమస్కూల్లో 4, 5, తర
గతులకు నాడిటయిల్లు పోయెట్రి పఠనీయ గ్రంథముగ పెట్టి
యున్నామని తెల్పుచు ఆ పోత్తములకు గొన్నింటికి అర్థరు
నిచ్చి తపాలా ఖర్చునకు అణా పోష్ట బిళ్ళపంపు ప్రతి యుపా
ధ్యాయునికిన్ని, నాచే వెలువడనున్న “నిశాన్వేషణము” అను
పోత్తమును బంపుమని రు. 0—4—0 అక్వాన్సుతో అర్థరు
యిచ్చి తపాలా ఖర్చునకుగాను వక అణా పోష్ట బిళ్ళపంపు
ప్రతియొకరికిన్ని యీ పోత్తముచితముగ బంపబడును.

వలయువారు గ్రంథకర్తకుగాని లేక దిగువ నమూదు
పరిచిన చిరునామాకుగాని వ్రాయవలెను.

సాంఘిక దౌర్జన్యముల నున్నవి యన్నయట్లు నిర్భయముగ నెత్తిచూపిన “రేనాల్డు సవలల” వలెనే యీ గ్రంథమంతయు వ్రాయబడినది. రేనాల్డు సవలలను చదువు భాగ్యమొదవని వారలీ గ్రంథమును చదివినచో తృప్తి నొందగలరు. ఆచారముల యందలి యశర్థములు, వివాహములలోని విపరీతములు. హరికథల ఆదరింపులు, విధవల వింతచర్యలు, శ్రీవైష్ణవుల చిన్నెలు, వేశ్యల కపటానురాగములు, అధికారుల యాగడములు, ప్రేమలోని పెళుసు, మోహములోని మోసము ముద్దులొలుకు మాటలతో చక్కని సులభ శైలిలో చిత్రింపబడినది. అందందు బొందుపరచ బడిన పద్యములు మిగుల హృద్యములు ప్రతివారును చదివి తీరెదరు. గనుక యిందలి కథాంశములు మెత్తిచూపబడలేదు. అచ్చగుటకు నుండే అనేకులచే చదువబడి యామోదించబడినది.

పండితాభిప్రాయము.

కం॥ మృదుమధు రామలభావా

స్పదము, నిశాన్వేషణంబు • సకలామోద

ప్రదమైనీతుల హృదయై

హృదయాప్లవంబు గూర్చు • నెవరుచదివినఁ

ఉ॥ చక్కని శీలి భావములు • సైతము తేట తెనుంగుమాటలకు
 జక్కెరమాడ్కి, తియ్యనము • సానలఁజీతిన జాతిరత్నము
 ధిక్కరణంబు సేయగల • తేట, విటాధము లైనవారికి
 రక్కసి నేమమున్నుగు • గ్రంథము మీవచనప్రబంధము

ఉమర్. అలీషా [కవి] పితాపురం.

23—8—27.

అమ్మన తాను నిశాన్వేషణమును కొనస రు. 0—0—0
 వచ్చుటయేగాక నిశాన్వేషణ పాత్రమునుచదివిన భాగ్యము
 గందురు. ఉపాధ్యాయులకు మంచితరుణము. మా పాత్రము
 లలో దేనికైనను అర్థరిచ్చువానికి, మా తాత ముత్తాతల
 కాలమునుండియు మాచే ప్రఖ్యాతిబడిసిన, ఏనుగబలము గలి
 గిన, ఎంతటివారైనను, శ్రీ యనక, పురుషుడనక, క్రుంగదీసి
 అన్నివేళల, నరక బాధ నొందించు, మలల వ్యాధిని నాలుగు
 పూతలతోనే ముత్రించినట్లు మాయముచేయు మంచిమా
 'మాంత్రిక మాయ మలాము" శ్యాంపిలు డబ్బీ కావలెనన్న
 రు. 0-2-0 పోస్టేజి బిల్లులుపంపిన బంపుదుము. నెల రోజుల
 పూతకుపనికివచ్చు.

“మాంత్రిక మాయ మలాము”

డబ్బీ ఖరీదు

రు. 1—0—0.

వి. సీ ఖర్చులు ప్రత్యేకము. వలయువారు గ్రంథకర్తకు
 గాని లేక డిగువ నమూదుపరిచిన చిరునామాకుగాని వ్రాయ
 వలెను.

ప్రొఫైటరు

ది కమిషన్ యేజన్సి,

హోమ్సుపేట పొద్దుటూరు.

సు వర్ణ కే స రీ కృష్ణ సే న .

—K:O:K—

డెమ్మిసైజున సుమారు 200 పుటలు గలిగి సులభ శైలిని వ్రాయబడిన చక్కని నవల. కథాకల్పనముచిత్రముగ నల్లబడినది. చదువదొడగిన అంత్యమగువరకు నిద్రాహార ములుగూడ వదలి చదువ బుద్ధిపుట్టును. ప్రతివారును చదువ తగినది వెంటనే వ్రాయుడు.

చందాదార్లకు రు 0-12-0. ఇతరులకు రు 1-0-0

వలయువారు:—

శ్రీ బాల భారతీ గ్రంథనిలయము,
చాగలమర్రి, (కర్నూలు జిల్లా.)

అని వ్రాయవలెను.

శ్రీ బాల భారతీ గ్రంథ నిలయము ,

చాగలమర్రి, (కర్నూలు జిల్లా.)

ఇందు చరిత్రాత్మక, పరిశోధక, సాంఘిక,
యిక, పురాణేతిహాస గ్రంథములు ప్రతి రెండుమూ
లకొకటివంతున వెలువడుచుండును. బాహ్యభాగముల
వెంటనే చందాదార్లుగాచేరి మమ్ముల బ్రాత్సాహపరువుడు.
ప్రవేశగునుము రు 0-8-0లు వెంటనే ఒకపి మీపేరు రిజిస్టరు
చేసికొనుడు.

ఇట్లు

యం. రామసుబ్బయ్య క్షేత్రి

అధ్యక్షుడు.